

MEGEMLEKEZÉS

WEINSTOCK ISTVÁN ÉBRESZTÉSE

A címben feltüntetett név ismeretlen akár a nemzetközi, akár a hazai bibliográfiaiban. Pedig viselője annak idején *így* írta¹ és hosszú hányattatásainak valamelyik állomásáról Láng Nándornak küldött különlenyomatait is mint «W. Pista» dedikálta. Ezzel magyarországi kapcsolatainak «jegyzékét» már ki is merítettük: Hegedűs Géza, minden nagyváradi dolgok legfőbb ismerője csak általában emlékezik az egykori Weinstock családra, és más váradiakat is hiába faggattam.

Nemzedékünk tagjai közül néhányan — főleg Fr. Altheim utalásai nyomán² — számon tartottuk ugyan «Stefan Weinstock»-ot, de nem sejtettük, hogy a német név kit takar: sem Kerényi Károlytól, sem Alföldi Andrástól nem hallottunk közelebbit róla. Így olvastuk a Philologusban, a Glottában, Klióban, a Studi e Materialiban, a római Német Régészeti Közleményekben, majd — 1937-től — már a Journal of Roman Studies-ban főleg római vallástörténeti tárgyú dolgozatait, vagy kisebb-nagyobb PWRE cikkeit. Ez utóbbiak megírásával ugyanaz a W. Kroll — a már hontalanságában megkezesztelkedett Weinstocknak 1933 után is rendíthetetlen pártfogója — bízta meg, akinek fiatal fejjel (1937-ben) magam is az «Ornamenta»-címszó rámtestálását köszönhettem.³ «Zur Indigetesfrage» c. Hermes-tanulmányom születési fájdalmi és örömei közben (1942-ben) is jó hasznát vettem a szolid Weinstock idevágó «Novensides di»-cikkének.⁴

Személyesen sohasem találkozhattam vele. Pontosabban: valahogy mégis találkoztunk, csak én nem tudtam róla. Amikor Ed. Fraenkel Horatius-monográfiájáról az Antik Tanulmányok hasábjain⁵ beszámoltam, Oxfordba megküldött különlenyomatom vizsgásául a neves szerzőtől hosszú, baráti hangú levelet kaptam, amelyben majdnem minden kritikai megjegyzést a tárgyilagosság jegyében nyugtázott. Ez — akkori helyzetben — sokat jelentett. Csak azt nem értettem, hogy Fraenkelnek ugyan ki tolmácsolhatta a szokottnál terjedelmesebb magyar recenziót. A rejtély 1977 nyarán tisztázódott, amikor a Corpus Christi College-ban R. Nisbet — Ed. Fraenkel utódja — a szomszédos Christ Church papírológusához, ahhoz a P. J. Parsonshoz kalauzolt át, akinek szép nekrológja⁶ Weinstock életútjának (Nagyvárad, 1901. nov. 7 — Oxford, 1971. jún. 5) hiteles dokumentuma. Hiteles, mert éveken át együtt dolgoztak, de azért is, mert az akkor már rokontalanul hányódó, majd 1952-ben az oxfordi Exeter College-ban otthonra találó Weinstock személyi iratainak ő az őrizője.

Itt nyílt alkalmam még a Gnomon-nekrológban foglaltaknál is részletesebben megismerkedni a Nagyváradról az imperium-változás után Prágában, majd az innsbrucki kitérő után Boroszlóban (E. Kornemann, L. Malten és K. Ziegler, kiváltképp azonban W. Kroll védőszárnyai alatt) szépen induló, de a náci hatalomrajutása után néhány hónappal (1933. júl. 31-én «mit sofortiger Wirkung») máris menesztett Weinstock életével. Kroll a végsőkig exponálta magát érte, a fiatal tudósnek 1937-ben mégis Rómába

¹ Így szerepel — természetesen — a nagyváradi premontriektől 1919 júniusában kiállított érettségi bizonyítványban is. — Ide kívánczik, hogy annak idején *itt* kezdte tanulmányait Gyomlay Gyula, és *itt* nevelődött virtuóz latinná Némethy Géza.

² Vö. pl. Fr. Altheim: Röm. Rel.-gesch. I. Berlin—Leipzig 1931. 14,1; Epochen der röm. Gesch. Frankfurt a/M. 1934, 60,6.

³ Vö. Borzsák István: Ornamenta. EPhK 62 (1938) 172 skk.

⁴ Vö. Borzsák István: Pater Romanus és a di Indigetes. EPhK 67 (1943) 58; Hermes 78 (1943) 245 skk.

⁵ Borzsák István: Ed. Fraenkel Horatius-könyvéhez. Ant. Tan. 6 (1959) 300 skk.

⁶ Gnomon 46 (1974) 217 skk.

kellett húzódnia. A háborút itt, majd 1940-től Angliában szenvedte (és dolgozta) végig; Németországba (USA-őrnagyként) csak átmenetileg tért vissza, hogy könyveket vásároljon. Az angol állampolgárságot mindenestre csak 1947 őszén szerezte meg, miközben sok mindenről kellett lemondania (Parsons szerint «tinted himself of everything but books»), hogy tudós hivatásának élhessen. Reprezentatív művének, a halála után megjelent «Divus Julius»-nak (Oxford 1971) ajánlása azoknak szólt, akik a nehéz években, sőt évtizedekben emberként támogatták: W. Krollnak, Fr. Cumont-nak és Hugh Lastnak. Kroll szerepéről már volt szó; később megélhetését a *Catalogus Codicum Astrologorum Graecorum* munkatársaként Cumont pártfogásának, oxfordi egzisztenciáját pedig Hugh Lastnak köszönhette. (Sokat nyomott persze a latban Cyril Bailey és Ronald Syme állásfoglalása is.)

Weinstock munkásságát Parsons nekrológja csak szemelvényesen ismerteti. «Platón Homéros-kritikájáról» szóló boroszlói disszertációjától a «Divus Julius»-ig hosszú volt az út, a megpróbáltatások ellenére gazdag a termés. Az alkalom szülte Pauly—Wisowa-cikkeknél («Mauretania», «Tibur» stb.) maradandóbbak a vallástörténeti vonatkozásúak («Novensides di», «Penates» stb.) és a folyóiratokban megjelent alapos tanulmányai (Mundus patet; Templum; Tellus; Zur oskischen Magistratur; Römische Reiterparade; Clodius and the Lex Aelia Fufia, stb.), amelyeknek tematikáját a CCAG munkálatainak «melléktermékei» csak gazdagították. A Pauly—Wisowa-féle reálenciklopédia háború utáni köteteibe is számos szócikket készített, közben figyelme Hugh Last ösztönzésére mindinkább Caesar és Augustus korának problémái felé fordult. «Pax and the Ara Pacis» c. merész tanulmánya (JRS 1960) — kivételesen — a hazai kutatásban is visszhangot keltett.

És különben egész munkássága? Egyáltalán mi indokolja a megkésett megemlékezést? Fentebb említett könyvajánlását a «Divus Julius» bevezetésében (p. VIII) ő maga indokolta: «They knew that I had been uprooted from early youth.» Igen, úgy érezte, hogy éltető gyökereitől kellett elszakadnia, amikor a körülmények alakulása folytán előbb román, majd német, végül angol állampolgár lett. Miért ment 1920 őszén Prágába, miért nem Pestre? Csak ő tudná megmondani, mi — a «szegedi szellem» ismeretében — legfeljebb sejtjük. Biztos, hogy a megváltozott körülmények közt Nagyváradon sem érezte magát *otthon*. Ezt tanúsítja a Times 1919. máj. 31-i jelentéséhez (a nagyváradi bevonulás «lelkes» fogadtatásának híréhez) kapcsolódó visszaemlékezése: «Weinstock recalled with amusement that the dancers in the streets had been imported expressly by the Rumanian army.»⁷ De hogy akár Prágában, akár Boroszlóban, de még Oxfordban is gyökértelen maradt és *hazavágyott*, tanúsíthatja az oxfordi irományok közt talált fénykép, amelyet Parsons — érdeklődésemet látván — gondolkodás nélkül nekem adott. Levelezőlap nagyságú kartonra felragasztott amatőr felvételen van szó, amelyen a hajdani Erzsébet-híd látható a Gellérthegyről nézve, ünnepi lobogódíszben. Valamikor a 30-as évek második felében készülhetett, mert a pesti hídfő mellett világosan kivehető rajta az Erzsébet királyné szobrát körülvevő kupolás építmény, közelében a még kéttornyú görög templom, az épségben pompázó szállodasor, háttérben a Bazilika . . . A hátlaton pedig Weinstock írásával két vers, amely — így, egymás mellett — sokat elárul *uprooted* hazánkfíának feltehetőleg nemcsak pillanatnyi hangulatáról: egy divatos műdal («Tele van a város akácfa-virággal . . .») és — gondolatjellel elválasztva — alatta Vörösmarty:

Ne nézz, ne nézz hát vágyaid távolába,
Egész világ nem a mi birtokunk;
Amennyit a szív felfoghat magába,
Sajátunknak csak annyit mondhatunk.

Ugyan min *merenghetett*, aki ezt leírta és aki az Erzsébet-híd képét ereklyeként őrizte? Tartsuk ébren, tartsuk tiszteletben emlékét. Most volna nyolevanöt éves.

BORZSÁK ISTVÁN